

ریسک عملیاتی و رویکردهای اندازه گیری آن

شهاب الدین حاتمی

کارشناس ریسک عملیاتی، اداره مدیریت ریسک

در دهه ۹۰ میلادی ریسک عملیاتی وجود خود را با نشانه‌هایی روشن در صنعت بانکداری نشان داد. محققین این صنعت، جنس بعضی از مخاطرات را متفاوت از ریسک‌های اعتباری و بازار دیدند و مجاب شدند در دنیای ریسک، شخصیت ریسک عملیاتی یا همان مخاطرات عملیاتی را به رسمیت بشناسند و شناسایی، اندازه‌گیری، کاهش یا حذف این ریسک‌ها در دستور کار بانک‌های بزرگ قرار گرفت. صد ریسک شناخته شده در صنعت بانکداری نشان داده شده است. گستردگی ریسک‌ها و برخی همپوشانی‌هایی که وجود دارد، کارشناسان را با مشکلاتی روبرو نمود که تلاش کردند در دسته‌های کوچک‌تری با ریسک‌ها برخورد نمایند.

ریسک عملیاتی

در این نوشتار به تعریف و بررسی ریسک عملیاتی خواهیم پرداخت. برای ریسک عملیاتی تعاریف مختلفی بیان شده که گاه با یکدیگر تفاوت‌هایی دارند. به عنوان مثال، به تعاریف زیر توجه نمایید:

- در محتوای یک موسسه مالی و تجاری، ریسک عملیاتی به طیفی از شکست‌های احتمالی در عملیات موسسه اشاره دارد که به طور مستقیم به ریسک‌های بازار یا اعتباری ارتباطی ندارد. این شکست‌ها عبارتند از: خرابی‌های کامپیوتری، اشکال در یک فرایند کلیدی یا شکست کنترل‌های موسسه.
 - ریسک عملیاتی به عنوان اندازه‌گیری ارتباط میان فعالیت‌های تجاری موسسه و تغییر نتایج تعریف می‌شود.
 - ریسک عملیاتی، ریسک زیان‌های ناشی از کنترل‌های داخلی ناموفق یا ناکافی افراد و سیستم‌ها یا رویدادهای خارجی است.
- آخرین تعریف که از سوی کمیته بازل ارائه شده معیار حرکت در مسیر ریسک عملیاتی به حساب می‌آید. با نگاهی دقیق به تعریف کمیته بازل و فرایندهای موجود در بخش‌های مالی، اعتباری، فناوری اطلاعات و ...، در می‌یابیم که ریسک عملیاتی در همه عرصه‌های بانک وجود دارد. به عبارت دیگر، ریسک عملیاتی با همه ریسک‌های دیگر سازمان به نوعی همپوشانی دارد.

رویکردهای محاسبه ریسک عملیاتی

چارچوب پیشنهادی جدید بازل رویکرد مشخصی برای محاسبه سرمایه پوششی ریسک عملیاتی با در نظر گرفتن افزایش پیچیدگی و حساسیت به ریسک فراهم کرد. این رویکردها عبارتند از:

- رویکرد شاخص پایه
- رویکرد استاندارد شده
- رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته

رویکرد شاخص پایه ساده‌ترین رویکرد است و رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته پیچیده‌ترین آنهاست.

رویکرد شاخص پایه

اصلی‌ترین رویکرد در محاسبه هزینه سرمایه پوششی، رویکرد شاخص پایه است که با شاخص درآمد ناخالص ارتباط دارد. درآمد ناخالص شاخصی است که با کمک آن بانک سرمایه‌ای را برای ریسک عملیاتی نگه می‌دارد و مقدار سرمایه درصد ثابتی از درآمد ناخالص است. همانطور که قبلاً بیان شد، کمیته بازل انتظار دارد بانک‌های فعال در عرصه بین‌المللی و بانک‌هایی با ریسک‌های عملیاتی قابل توجه، از روش‌های پیچیده‌تر استفاده نمایند.

رویکرد استاندارد شده

اختلاف این رویکرد با رویکرد شاخص پایه، وجود فعالیت‌های کسب و کار در بانک است. در این رویکرد، بانک به تعدادی خطوط کسب و کار استاندارد تقسیم می‌شود. بنابراین رویکرد استاندارد شده از توانایی بیشتری برای انعکاس اختلاف ویژگی‌های ریسک در سراسر بانک برخوردار است.

رویکرد اندازه‌گیری پیشرفته

در این رویکرد علاوه بر خطوط کسب و کار بیان شده، طبقه‌بندی ریسک‌های شناسایی شده در بانک استخراج شده و به هر خط کسب و کار عوامل ریسک متناظرش مرتبط می‌شود. این رویکرد که با جزئیات بیشتری به ریسک می‌نگرد، اگرچه نسبت به سایر رویکردهای بیان شده در خصوص سرمایه پوششی از پیچیدگی بیشتری برخوردار است، اما در نهایت سرمایه پوششی کمتری را به بانک تحمیل خواهد کرد.